

MINISTERIET

SLOTS- OG KULTURSTYRELSEN

FARVEUNDERSØGELSER

FAGLIGE RETNINGSLINJER FOR SAGER OM
FARVEUNDERSØGELSER

INDHOLD

INTRODUKTION	3
SLOTS- OG KULTURSTYRELSENS PRAKSIS	4
Praksis.....	4
Støttemuligheder.....	5
ANSØGNINGENS INDHOLD	6
Fuldmagt.....	6
Budgetskema.....	6
SAGSBEHANDLINGEN	7
FAGLIG BAGGRUNDSVIDEN	9
Farveundersøgelser	9
Konservatorundersøgelser	9
PRINCIPIELLE AFGØRELSE OG UDTALELSE	10
EKSEMPLER PÅ BETINGELSER	11
KILDER	12
LÆSEVEJLEDNING	13

Udgivet af

Slots- og Kulturstyrelsen, Center for Kulturarv, Fredede Bygninger

Redaktion

Lisa Marie Gerdess, Luna Dyre, Eva Sievert Asmussen, Slots- og Kulturstyrelsen

Forsidebillede

Slots- og Kulturstyrelsen

Publiceret december 2020

ISBN: 978-87-93942-01-1 (pdf)

EAN: 9788793942011

1

INTRODUKTION

Slots- og Kulturstyrelsens bygningsfredningsmyndighed har udarbejdet en række faglige retningslinjer for behandling af byggesager på de fredede bygninger i Danmark.

I retningslinjerne har vi nedskrevet vores praksis for at sikre en ensartet og gennemsigtig forvaltning.

Vi har udarbejdet de faglige retningslinjer som et værktøj til sagsbehandling for styrelsens medarbejdere.

De faglige retningslinjer henvender sig endvidere til fagfolk, myndigheder, ejere og andre særligt interesserede.

HER KAN DU LÆSE MERE

Læsevejledning til de faglige retningslinjer findes bagerst i dokumentet.

Mere information om bygningsbevaring og restaurering kan findes i Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade om restaurering og bygningsbevaring.

De faglige retningslinjer for behandling af sager om farveundersøgelser kan desuden med fordel læses i sammenhæng med de faglige retningslinjer vedrørende bygningsarkæologiske undersøgelser, indvendig overfladebehandling og udvendig overfladebehandling.

HENVISNING

Find bygningsfredningsloven på retsinformation.dk

Find Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade på slks.dk

Find flere faglige retningslinjer på slks.dk

- Bygningsarkæologiske undersøgelser
- Indvendig overfladebehandling
- Udvendig overfladebehandling

2

SLOTS- OG KULTURSTYRELSENS PRAKSIS

Slots- og Kulturstyrelsens praksis er baseret på faglig viden om arkitektur, bygningskultur, byggeteknik og kulturhistorie. Desuden kan vores praksis være bestemt af udtalelser fra Det Særlige Bygningssyn og principielle afgørelser fra Kulturministeriets departement. Endelig er vores praksis baseret på erfaringer fra fredningsgennemgangen 2010-2016.

Efter forvaltningsretten træffer vi altid afgørelse efter en konkret vurdering af den enkelte ansøgning.

PRAKSIS

Slots- og Kulturstyrelsens generelle praksis for behandling af sager om farveundersøgelser i de fredede bygninger er følgende:

Styrelsen stiller ikke krav om, at der gennemføres en farveundersøgelse i alle sager.

Som udgangspunkt meddeler vi dog tilladelse til alle ansøgninger om tilladelse til at gennemføre en undersøgelse af en fredet bygning, som kan generere viden om bygningens konstruktion eller dens bygningsmæssige udvikling, så længe undersøgelsen i sig selv ikke medfører væsentlige skader på bygningen.

Vi stiller typisk krav om, at der skal udføres en farveundersøgelse i følgende tilfælde:

- I forbindelse med byggearbejder, som vedrører ændret farvesætning af facader eller udvendigt træværk
- I forbindelse med facadearbejder, der medfører afrensning eller nypudsning af murværk
- Ved restaurering af vinduer, udvendige døre og porte, hvor tidligere malingslag skal fjernes (hvis der f.eks. er bly i malingen eller meget nedbrudt oliemaling)
- Ved nedtagning af væglærreder (som skal fornys pga. slid eller lign)
- Ved genskabelse af en oprindelig farvesætning
- Ved omfattende ombygninger, som berører rum og bygningsdele, som kan forventes at have haft en anden farvesætning end den eksisterende
- I tilfælde, hvor styrelsen har en forventning om, at en farveundersøgelse vil kunne afdække væsentlig viden om bygningen

Slots- og Kulturstyrelsen kan stille krav om, at der udføres en farveundersøgelse, og at bygningen farvesættes i henhold til denne, hvis styrelsen vurderer, at det har væsentlig betydning for bygningens/rummets fredningsværdier. Da farvelag ikke kan dateres præcist, er det vigtigt, at en farveundersøgelse udføres af en konservator. Konservatoren kan herefter give et

ORDFORKLARING

Blyhvidt er et hvidt, stærkt blyholdigt pigment, som har været brugt i linoiemaling. Blyhvidt er sundhedsskadeligt.

bud på hvilke malingslag på de forskellige bygningsdele, der har stået fremme samtidigt.

STØTTEMULIGHEDER

Støtte kan ydes til udarbejdelse af nødvendige undersøgelser, som gennemføres på ejers eller Slots- og Kulturstyrelsens initiativ. Det er Slots- og Kulturstyrelsen, som vurderer, hvorvidt en undersøgelse er støtteberettiget.

Der kan ydes støtte til farveundersøgelser, som udføres af en konservator, hvis styrelsen vurderer, at undersøgelsen vil kunne give relevant viden og belyse bygningens historie.

Hvis Slots- og Kulturstyrelsen stiller krav om en farveundersøgelse, kan styrelsen støtte undersøgelsen med op til 100 % af udgifterne.

For at komme i betragtning til støtte må bygningsarbejderne ikke være igangsat.

HENVISNING

Find bygningsfredningsloven på retsinformation.dk

Læs mere om fredningsværdier i kapitlet om [sagsbehandlingen](#) under afsnittet fredningsværdier.

3

ANSØGNINGENS INDHOLD

Dette kapitel redegør for, hvad en ansøgning typisk skal indeholde, for at sagen er tilstrækkeligt oplyst og kan behandles af Slots- og Kulturstyrelsen.

Slots- og Kulturstyrelsen forholder sig til, om ansøgningsmaterialet indeholder de nødvendige oplysninger, for at vi kan træffe afgørelse i sagen. Hvis vi vurderer, at der kun mangler få oplysninger, vil vi typisk anmode om supplerende materiale. Hvis vi vurderer, at en større del af ansøgningsmaterialet mangler, giver vi typisk afslag på uoplyst grundlag. Ansøger er i de tilfælde nødt til at indsende en ny, fuldt oplyst ansøgning.

HVAD SKAL ANSØGNINGEN INDEHOLDE?

Ansøgning om	Indhold
Udførelse af en farveundersøgelse	- Beskrivelse af, hvad undersøgelsen vil omfatte - Formålet med undersøgelsen

FULDMAGT

Hvis ansøgeren ikke er ejer af bygningen jf. Tingbogen, skal der vedlægges en gyldig fuldmagt fra bygningens ejer.

Ved fredede bygninger, der er opdelt i ejerlejligheder betyder det, at der skal foreligge en fuldmagt fra ejerforeningen.

Det skal fremgå af fuldmagten, hvem der udsteder fuldmagten, og hvem fuldmagten er udstedt til. Fuldmagten skal være dateret. Det skal klart fremgå, hvilke undersøgelser fuldmagten omfatter.

Fuldmagten skal være udstedt til den person eller virksomhed, der søger om tilladelse til at udføre undersøgelser af den fredede bygning.

BUDGETSKEMA

Man ansøger om tilskud ved at vedlægge et udfyldt budgetskema til ansøgningen.

Budgetskemaet skal indeholde stamoplysninger om den fredede bygning samt oplysninger om bygningens ejer. Budgetskemaet skal også indeholde oplysninger og prisoverslag over de forventede omkostninger ved undersøgelsen.

HENVISNING
Find Slots- og
Kulturstyrelsens
budgetskema på slks.dk

4

SAGSBEHANDLINGEN

Dette kapitel beskriver en række parametre, som Slots- og Kulturstyrelsen vurderer og opvejer til at træffe en afgørelse i den enkelte sag.

FREDNINGSVÆRDIER OG SIGNIFIKANS

Når Slots- og Kulturstyrelsen vurderer en ansøgning om at udføre en undersøgelse af en fredet bygning eller vurderer, hvorvidt der skal stilles krav om, at der udføres en undersøgelse af bygningen, foretager Slots- og Kulturstyrelsen først en vurdering af bygningens bærende fredningsværdier og en vurdering af bygningens signifikans.

Bærende fredningsværdier

Vi vurderer, om en undersøgelse forventes at kunne give ny viden om den fredede bygning, som kan bidrage til at opretholde eller forbedre en bygnings fredningsværdier. Det kan være viden, som skal informere ønskede bygningsarbejder på bygningen.

Der kan f.eks. knytte sig bærende fredningsværdier til gamle malingslag, der derfor som udgangspunkt ikke renses af inden en ny malerbehandling, eller til bygningens nuværende, tidligere eller oprindelige farvesætning.

FREDNINGSVÆRDIER KORT FORTALT

De bærende fredningsværdier er summen af en bygnings arkitektoniske, kulturhistoriske og miljømæssige værdier. De bærende fredningsværdier udgør bygningens særlige og umistelige værdier. De bærende fredningsværdier skal være synlige og håndgribelige bygningselementer.

Signifikans

Herudover vurderer Slots- og Kulturstyrelsen bygningens signifikans. Vores vurdering af, om der skal stilles *krav* om, at der udføres undersøgelser af bygningen vil typisk afhænge af bygningens signifikans. Det indgår i vurderingen, om det forventes, at en undersøgelse kan bidrage til at opretholde eller styrke bygningens autenticitet og integritet.

Vurderingen af bygningens signifikans sker på baggrund af en vurdering af:

- Bygningens autenticitet
- Bygningens integritet

SIGNIFIKANS KORT FORTALT

Signifikans er et udtryk for bygningens betydning set i forhold til andre fredede bygninger af samme type. Signifikans vurderes ud fra sjældenhed, kvalitet og bevaringstilstand.

ORDFORKLARING

Autenticitet er et udtryk for bygningens ægthed. Både oprindelige og senere tilkomne bygningsdele indgår i vurderingen af bygningens autenticitet.

Integritet er et udtryk for, hvor helstøbt bygningen fremstår i sig selv og i forhold til omgivelserne.

ARBEJDETS OMFANG

Slots- og Kulturstyrelsen vurderer, hvorvidt der er tale om et byggeprojekt, der berører rum og bygningsdele, som man ved eller har en forventning om har haft en anden farvesætning end den eksisterende.

HISTORISKE LAG

I sagsbehandlingen vurderer styrelsen, om der forventeligt kan være historiske farvelag under de eksisterende malingslag, som vil kunne bidrage med viden om bygningen.

5

FAGLIG BAGGRUNDSVIDEN

Formålet med dette kapitel er at introducere læseren til væsentlige dele af den faglige baggrundsviden, som ligger til grund for Slots- og Kulturstyrelsens behandling af byggesager om farveundersøgelser.

Yderligere baggrundsviden kan findes i Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade.

FARVEUNDERSØGELSER

Ved en farveundersøgelse (farvearkæologisk undersøgelse) fastlægges de malingslag, en given bygningsdel har haft gennem tiden.

Farveundersøgelser kan udføres af ikke-fagkyndige ved at skrabe lidt maling af en bygningsdel, f.eks. i falsen på en dør, for at se, hvilke historiske malingslag, der gemmer sig under den eksisterende maling.

Farveundersøgelser kan også udføres af en konservator med speciale i farveundersøgelser og kendskab til historiske malerbehandlinger.

KONSERVATORUNDERSØGELSER

Farveundersøgelser, som udføres af en konservator med speciale i farveundersøgelser, kan ske ved:

- Stratigrafisk (lagvis) farveafdækning
- Farvesnit
- Røntgenundersøgelser

Stratigrafisk (lagvis) farveafdækning

Ved en stratigrafisk (lagvis) farveafdækning afdækkes malings- eller tapetlag lag for lag på stedet for at se, hvilke farver en given bygningsdel har haft gennem tiden. Dette resulterer i en farvetrappe, hvor man i et felt kan se alle de tidligere malingslag.

Farvesnit

Ved farvesnit udtages en lille materialeprøve fra en given bygningsdel. Denne prøve indstøbes typisk i en plastikmasse, så det kan undersøges under mikroskop. Ved farvesnit er det muligt at dokumentere, hvilke farvelag, der har stået fremme.

Røntgenundersøgelse

Ved røntgenundersøgelse er det muligt at opdage skjulte udsmykninger under eksisterende malingslag.

ORDFORKLARING

En fals er et retvinklet indsnit i dørkarmen, der tjener som anslag for dørbladet.

6

PRINCIPIELLE AFGØRELSE OG UDTALELSE

I dette kapitel henviser vi til principielle klageafgørelser truffet af Kulturministeriets departement og udtalelser fra Det Særlige Bygningssyn, der danner præcedens for vores generelle praksis.

AFGØRELSE FRA KLAGEINSTANS

Der findes ingen klageafgørelser truffet af Kulturministeriets departement vedrørende farveundersøgelser.

UDTALELSE FRA DET SÆRLIGE BYGNINGSSYN

Indholdet af disse faglige retningslinjer er forelagt Det Særlige Bygningssyn den 3. september 2020.

Der foreligger ikke generelle udtalelser om sager vedr. farveundersøgelser fra Det Særlige Bygningssyn.

7

EKSEMPLER PÅ BETINGELSER

Ifølge bygningsfredningslovens § 10, stk. 2 kan en tilladelse gøres betinget af gennemførelse af foranstaltninger, som ikke fremgår af ansøgningen. Derfor kan der i en tilladelse til bygningsarbejder være stillet betingelser, som skal opfyldes, for at tilladelsen er gældende.

Nedenstående er *eksempler* på betingelser, som *kan* forekomme i en afgørelse, hvis Slots- og Kulturstyrelsen i den konkrete har vurderet, at det er nødvendigt for at opretholde fredningsværdierne i den fredede bygning.

FARVEUNDERSØGELSER

- Den farvearkæologiske undersøgelse skal fremsendes i rapportform til Slots- og Kulturstyrelsen.
 - Bygningen skal farvesættes i overensstemmelse med farveundersøgelsens resultater.
 - De valgte farver på forskellige bygningsdele skal være fra samme periode.
-

8

KILDER

Farveundersøgelse - konservator. (u.d.). Hentet 16. december 2019 fra Byggefilm:
<https://www.byggefilm.dk/Pages/MovieDetail.aspx?MovieID={4A8EA884-4EB7-4E6A-A124-B9DFE2378B1A}>

Slots- og Kulturstyrelsen. (maj 2012). *Farveundersøgelser*. (O. Alkærsig, Red.)
Hentet 16. december 2019 fra Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade:
https://slks.dk/fileadmin/user_upload/SLKS/Omraader/Kulturarv/Bygning_sfredning/Gode_raad_om_vedligeholdelse/2.5_Farveundersoegeelser.pdf

9

LÆSEVEJLEDNING

BAGGRUND OG HENSIGT

Slots- og Kulturstyrelsen har i perioden 2018-2020 udarbejdet en række faglige retningslinjer for vores myndighedsbehandling af ansøgninger om bygningsarbejder i de fredede bygninger.

Retningslinjerne bidrager til at belyse Slots- og Kulturstyrelsens forvaltning af bygningsfredningsloven for offentligheden.

Formålet med formidlingen af de faglige retningslinjer er, at hjælpe bygningsejere og rådgivere til at fremsende en fyldestgørende ansøgning og samtidig give indsigt i styrelsens sagsbehandling.

De faglige retningslinjer er opdelt i kategorier, der omfatter forskellige bygningsdele, materialer og installationer.

INTRODUKTION TIL KATEGORISERINGEN

De faglige retningslinjer kan læses i sammenhæng med hinanden, da de fleste byggesager typisk omfatter bygningsarbejder, der berører flere forskellige emner.

Retningslinjerne kan også læses i sammenhæng med Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade om bygningsbevaring. De enkelte faglige retningslinjer er nummererede, og disse numre svarer til nummereringen af informationsbladene.

INTRODUKTION TIL TEKSTENS INDHOLD

De faglige retningslinjer består af en række kapitler. Grå bokse i brødteksten indeholder eksempler i tegning. Farvet tekst i brødteksten indeholder korte beskrivelser af hhv. fredningsværdier og signifikans, opmærksomhedspunkter i sagsbehandlingen og eksempler på betingelser, man kan finde i en afgørelse. Informationer i marginen understøtter brødteksten, og her finder man ordforklaringer, billedtekster og henvisninger.

HENVISNING

Find Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade på slks.dk

SÅDAN LÆSES KAPITLERNE

Kapitel 1. Introduktion

Generel introduktion til de enkelte faglige retningslinjer.

Kapitel 2. Slots- og Kulturstyrelsens praksis

Beskrivelse af Slots- og Kulturstyrelsens nuværende praksis. Praksis revideres løbende på baggrund af principielle afgørelser og erfaringer samt udtalelser fra Det Særlige Bygningssyn. Endvidere indeholder kapitlet information om støttemuligheder.

Kapitel 3. Ansøgningens indhold

Beskrivelse af, hvilket materiale en ansøgning typisk skal indeholde for at sagen er tilstrækkeligt oplyst og kan behandles.

Kapitel 4. Sagsbehandlingen

Beskrivelse af en række parametre som Slots- og Kulturstyrelsen vurderer og opvejer i den enkelte sag, inden der træffes en afgørelse.

Kapitlet fungerer således som et sagsbehandlingsværktøj for styrelsens medarbejdere og som en ressource, der kan give ansøgere, ejere og rådgivere indblik i, hvad Slots- og Kulturstyrelsen vurderer og lægger vægt på i byggesagsbehandlingen.

Kapitel 5. Faglig baggrundsviden

Introduktion til læseren af væsentlige dele af den faglige baggrundsviden, som ligger til grund for Slots- og Kulturstyrelsens behandling af byggesager.

Kapitel 6. Henvisning til principielle afgørelser og udtalelser

Såfremt der foreligger principielle klageafgørelser truffet af Kulturministeriets departement eller udtalelser fra Det Særlige Bygningssyn, der danner præcedens for Slots- og Kulturstyrelsens generelle praksis, fremgår disse af kapitlet. Kapitlet opdateres løbende.

Kapitel 7. Eksempler på betingelser

Liste over eksempler på særlige udførelsesmetoder og materialevalg, som en tilladelse kan være betinget af. Eksemplerne skal ikke forstås som en facitliste, da en afgørelse altid er baseret på en konkret vurdering af den enkelte sag.

Kapitel 8. Kilder

Kildehenvisninger.

FARVEUNDERSØGELSER

Faglige retningslinjer for sager om farveundersøgelser

December 2020

Publikationen er udarbejdet af Fredede Bygninger, Center for Kulturarv i Slots- og Kulturstyrelsen

Kontakt: bygoplan@slks.dk